

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

259

Wyzwania współczesnej polityki turystycznej Problemy polityki turystycznej

Redaktor naukowy

Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Wiesław Alejziak, Małgorzata Bednarczyk, Stefan Bosiacki, Ewa Dziedzic,
Irena Jędrzejczyk, Magdalena Kachniewska, Włodzimierz Kurek,
Barbara Marciszewska, Beata Mayer, Agnieszka Niezgoda,
Aleksander Panasiuk, Józef Sala, Jan Sikora, Teresa Żabińska,
Aleksander Schwichtenberg, Hanna Zawistowska

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Łopusiewicz, Joanna Świrska-Korlub

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-222-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce

Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa: Turystyka aktywna w materiałach promocyjnych województw w Polsce.....	15
Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz: Możliwości i uwarunkowania uprawiania turystyki rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym..	24
Andrzej Tucki, Ewa Skowronek: Analiza popytu na turystykę społeczną w Polsce na przykładzie projektu Europe Senior Tourism realizowanego w lubelskim biurze podróży.....	35
Jadwiga Berbeka: Udział w ruchu turystycznym a spójność społeczna w Polsce – wybrane zagadnienia	43
Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała: Aktywność turystyczna wielkopolskich seniorów	54
Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk: Aktywność turystyczna singli 50+ w świetle cywilizacyjnych megatrendów	64
Maja Jedlińska: Wybrane aspekty turystyki osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	75
Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz: Rozwój geoturystyki w Polsce oraz możliwości jej adaptacji do turystyki społecznej.....	85
Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka: Turystyka osób starszych w Polsce – uwarunkowania społeczno-demograficzne.....	95
Hanna Zawistowska: Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce	109
Piotr Gryszel: Wybrane aspekty rozwoju turystyki społecznej w Republice Czeskiej.....	123
Piotr Zawadzki: Przygotowanie gospodarstw agroturystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych na przykładzie wybranych obiektów w powiecie jeleniogórskim	133
Daria Elżbieta Jaremen: Turystyka społeczna – studium przypadku Wielkiej Brytanii	142
Marlena Prochorowicz: Turystyka społeczna jako forma aktywności osób niepełnosprawnych	157
Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk: Turystyka społeczna – istota, determinanty, możliwości i kierunki rozwoju.....	167

Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz: Turystyka społeczna – aktywność turystyczna wybranych grup docelowych w świetle badań ankietowych.....	178
---	-----

Część 2. Obszar niepewności w turystyce a polityka turystyczna

Elżbieta Szymańska: Polityka turystyczna a innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych.....	193
Magdalena Kachniewska: Współpraca hoteli z władzami lokalnymi jako czynnik redukcji ryzyka specyficznego.....	203
Ewa Dziejic: Pozycja konkurencyjna Polski na rynku turystycznym w obliczu sytuacji kryzysowych.....	213
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Funkcjonowanie przedsiębiorstw turystycznych w warunkach niepewności i ryzyka.....	224
Joanna Śniadek, Alina Zajadacz: Ocena realizacji strategii rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim.....	237
Halina Kiryluk: Zrównoważony rozwój turystyki wyzwaniem współczesnej polityki turystycznej.....	247
Agnieszka Niezgoda: Uwarunkowania wdrażania koncepcji rozwoju zrównoważonego na obszarach recepcji turystycznej.....	264
Adam Edward Szczepanowski: Czynniki rozwoju turystyki w regionie Polski Wschodniej.....	274
Aleksander Panasiuk: Polityka turystyczna w oddziaływaniu na branżę turystyczną.....	285
Paweł Stelmach: Redukcja niepewności w polityce turystycznej.....	296
Tomasz Studzieniecki: Polityka turystyczna państwa w aspekcie priorytetów strategicznych Unii Europejskiej.....	307
Barbara Marciszewska: Obszary niepewności, polityka turystyczna i zrównoważony rozwój turystyki.....	316
Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć: Czynniki niepewności w turystyce i ich wpływ na wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Skarbu Państwa.....	326

Summaries

Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa: Active sport tourism in Polish voivodeships' promotion materials.....	23
Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz: Possibilities and conditions of tourism in families with a disabled child.....	34

Andrzej Tucki, Ewa Skowronek: Analysis of social tourism market in Poland on the example of Europe Senior Tourism programme carried out in Lublin travel agency	42
Jadwiga Berbeka: Tourism participation and social cohesion in Poland – selected aspects	53
Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała: Tourism activity of older people from Wielkopolska region.....	63
Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk: Tourist activity of singles 50+ on the basis of civilizational megatrends.....	74
Maja Jedlińska: Selected aspects of the tourism of the disabled in Jelenia Góra district	84
Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz: Geotourism development in Poland and possibilities for its adaptation to social tourism.....	94
Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka: Senior tourism in Poland – socio-demographic conditions.....	108
Hanna Zawistowska: Possibilities and directions of development of social tourism in Poland.....	122
Piotr Gryszel: Selected aspects of social tourism development in the Czech Republic.....	132
Piotr Zawadzki: Preparing agritourism farms for the disabled tourists based on the example of selected objects in Jelenia Góra district.....	141
Daria Elżbieta Jaremen: Social tourism – case study of Great Britain.....	156
Marlena Prochorowicz: Social tourism as the form of activity of disabled persons	166
Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk: Social tourism – its essence, determining factors, perspectives and directions in development.....	177
Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz: Social tourism – tourist activity of selected target groups reflected in surveys.....	189
Elżbieta Szymańska: Tourism policy and innovativeness of tourism enterprises.....	202
Magdalena Kachniewska: Cooperation of hotels with local authorities as the determinant of unsystemic risk reduction.....	212
Ewa Dziejcz: Competitive position of Poland in tourism market against challenges of crisis situations	223
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Tourism enterprises' functioning in the conditions of risk and uncertainty	236
Joanna Śniadek, Alina Zajadacz: Assessment of the implementation of tourism development strategy in Leszno Region.....	246
Halina Kiryluk: Sustainable tourism development as a challenge for the modern tourism policy.....	263

Agnieszka Niezgoda: Determinants of implementing sustainable development in tourism destination	273
Adam Edward Szczepanowski: Factors of development of tourism in the region of Eastern Poland.....	284
Aleksander Panasiuk: The influence of tourism policy on tourist sector activity	295
Paweł Stelmach: Uncertainty reduction in tourism policy	306
Tomasz Studzieniecki: State tourism policy in the context of the strategic priorities of the European Union	315
Barbara Marciszewska: Uncertainty areas, tourism policy and sustainable tourism development	325
Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć: Factors of uncertainty in tourism and their impact on the economic performance in public sector spa companies	334

Hanna Zawistowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

MOŻLIWOŚCI I KIERUNKI ROZWOJU TURYSTYKI SPOŁECZNEJ W POLSCE

Streszczenie: W referacie autorka dokonała oceny możliwości i kierunków rozwoju turystyki społecznej w Polsce. Osiągnięcie tak określonego celu wymagało wyjaśnienia, co się rozumie przez pojęcie „turystyka społeczna”, jaka jest jej definicja, jakie są jej cele i za pomocą jakich instrumentów mogą być osiągnięte. Przeprowadzona analiza umożliwiła wykazanie, że potrzeba wyjazdów turystycznych staje się powszechnie odczuwaną potrzebą społeczną, której zaspokojenie umożliwia osiągnięcie celów nie tylko społecznych, ale i ekonomicznych. Jednak zaspokojenie tej potrzeby napotyka bariery ekonomiczne lub zdrowotne, więc pojawia się pytanie, na kim ciąży odpowiedzialność za ich usuwanie? Analiza Traktatu o funkcjonowaniu UE oraz Konstytucji RP pozwoliła autorce na wykazanie, że zarówno w UE, jak i w Polsce podstawę ustroju gospodarczego stanowi społeczna gospodarka rynkowa, zgodnie z którą państwo podejmuje działania mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych skutków gospodarki rynkowej w sferze społecznej. Usuwanie barier w dostępie do turystyki stanowi instrument umożliwiający osiągnięcie tego celu w obszarze turystyki. Tym samym należy stwierdzić, że organy administracji (wszystkich szczebli) mają nie tylko prawo, ale i obowiązek prowadzenia działań wspierających rozwój turystyki społecznej. Ich celem powinno być nie tylko usuwanie barier w dostępie do turystyki, lecz także osiąganie takich celów gospodarczych, jak przeciwdziałanie sezonowości, aktywizacja turystyczna mniej znanych miejscowości, poprawa wyników finansowych przedsiębiorstw turystycznych.

Słowa kluczowe: turystyka społeczna, definicja turystyki społecznej, koncepcje turystyki społecznej, społeczna gospodarka rynkowa.

1. Wstęp

Pierwsze informacje na temat turystyki społecznej pochodzą z końca XIX w. i dotyczą działalności różnego rodzaju stowarzyszeń i jednostek organizujących wyjazdy turystyczne dla najuboższych warstw społeczeństwa (dzieci z domów dziecka). Istotne znaczenie dla wyodrębnienia się i rozwoju turystyki społecznej miało utworzenie w 1919 r. Międzynarodowej Organizacji Pracy¹ i przyjęcie przez nią w 1936 r.

¹ Międzynarodowa Organizacja Pracy została założona w 1919 r., aby doprowadzić rządy, przedsiębiorców i związki zawodowe do wspólnego działania na rzecz sprawiedliwości społecznej i lepszych warunków życia na całym świecie. Jest to organizacja trójstronna, w której reprezentanci pracowników i przedsiębiorców mają udział w jej pracach z takim samym statusem, jaki mają rządy, <http://www.mop.pl/html/index1.html>.

konwencji o płatnych urlopach², a w dalszej kolejności przyjęcie przez ONZ w 1948 r. *Powszechnej deklaracji praw człowieka*, zgodnie z którą „Każdy człowiek ma prawo do urlopu i wypoczynku, włączając w to rozsądne ograniczenie godzin pracy”³. To, że realizacja tego prawa napotyka istotne bariery, stało się impulsem do wyodrębnienia i rozwoju „turystyki społecznej”, której celem jest usuwanie tych barier. Działania w tym zakresie były i nadal są podejmowane przez różne podmioty działające na różnych szczeblach – od organizacji międzynarodowych poczynając, na zakładach pracy kończąc.

W niniejszym artykule autorka prezentuje wyniki kolejnego etapu badań nad turystyką społeczną. Celem artykułu jest dokonanie w oparciu o uzyskane wyniki oceny możliwości rozwoju turystyki społecznej w Polsce. Aby osiągnąć tak określony cel, należy:

- wyjaśnić pojęcie „turystyka społeczna”, określić jej cele i instrumenty realizacji;
- dokonać charakterystyki podstawowych grup koncepcji turystyki społecznej;
- określić czynniki mające wpływ na funkcjonowanie turystyki społecznej w Polsce.

Podstawową metodą badawczą była analiza materiałów źródłowych i literatury przedmiotu.

2. Definicja i charakterystyka turystyki społecznej

Przeprowadzona przez autorkę analiza literatury przedmiotu i materiałów źródłowych wykazała⁴, że brak jest jednej, powszechnie stosowanej definicji turystyki społecznej. Istniejące definicje można podzielić na 3 grupy.

Do pierwszej należy zaliczyć definicje oparte na założeniu, że prawo do turystyki należy do podstawowych praw człowieka (*Tourism for all*), a jego realizacja wymaga podejmowania i prowadzenia działań, których celem jest usuwanie barier w dostępie do turystyki. Przykładem jest definicja opracowana przez Komisję Europejską, według której „turystyka społeczna jest organizowana w niektórych krajach przez stowarzyszenia, spółdzielnie i związki zawodowe, której celem jest umożliwienie podróżowania jak największej liczbie ludzi, w szczególności osobom należącym do najmniej uprzywilejowanych grup społeczeństwa”⁵. Wynika z niej, że u pod-

² Konwencja nr 52 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca corocznych płatnych urlopów weszła w życie 22.09.1939 r. Tekst konwencji znajduje się na stronie <http://www.mop.pl/doc/html/konwencje/k052.html>.

³ Art. 24 *Powszechnej deklaracji praw człowieka* przyjętej na trzeciej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 10.12.1948 r., http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf.

⁴ H. Zawistowska, *Koncepcja turystyki socjalnej*, [w:] *Z zagadnień rozwoju turystyki*, Zeszyty Naukowe nr 26/2009, Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie, Warszawa 2009, s. 129-152.

⁵ *The Different Concepts of Social Tourism: Evaluation of Supply of Demand*, Directorate General XXIII, Tourism Unit, Brussels 1993.

staw turystyki społecznej leży dążenie do zapewnienia uczestnictwa w turystyce jak największej liczbie osób. Osiągnięcie tak określonego celu wymaga udzielenia wsparcia tym wszystkim grupom społecznym, które z różnych powodów (ekonomicznych lub zdrowotnych) są pozbawione takiej możliwości. Przyjęcie powyższego założenia powoduje kolejności przede wszystkim potrzebę zidentyfikowania grup społecznych mających utrudniony dostęp do turystyki oraz barier, które ten dostęp utrudniają, a następnie dobór instrumentów/narzędzi, które umożliwią ich usunięcie lub przynajmniej złagodzenie skutków. Z powyższego wynika, że definicje należące do tej grupy koncentrują się na popytowej stronie analizowanego zjawiska.

Podobne podejście do turystyki społecznej znaleźć można w dokumentach Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO)⁶. Idea ta najpełniej została wyrażona w art. 7 pkt 2-4 *Globalnego kodeksu etycznego w turystyce*⁷ zatytułowanym „Prawo do turystyki”, które to artykuły stanowią: „2. Powszechne prawo do turystyki jest pochodną prawa do wypoczynku i czasu wolnego, w tym prawa do racjonalnego ograniczania godzin pracy okresowych płatnych urlopów, co zostało zagwarantowane przez art. 24 *Powszechnej deklaracji praw człowieka* i art. 7d *Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych*. 3. Na poparcie ze strony władz zasługuje rozwój turystyki społecznej, w szczególności integracyjnej, ułatwiającej organizowanie czasu wolnego, urlopów i wyjazdów. 4. Należy popierać i ułatwiać turystykę rodzinną, młodzieżową, studencką oraz osób starszych i niepełnosprawnych”.

Z przytoczonego wyżej artykułu *Globalnego kodeksu...* wynika, że UNWTO zalicza prawo do turystyki do podstawowych praw człowieka. W związku z tym uznaje, że rolą władz jest stworzenie warunków umożliwiających ludziom korzystanie z tego prawa. W szczególności władze powinny wspierać takie grupy społeczne, jak: młodzież, rodziny, osoby starsze i osoby niepełnosprawne.

Druga grupa to definicje, w których nie tylko zwraca się uwagę na potrzebę zapewnienia udziału w turystyce grupom społecznym słabym ekonomicznie lub w inny sposób poszkodowanym, ale również wskazuje się na ekonomiczne znaczenie turystyki społecznej. Definicje te zwracają uwagę zarówno na popytową, jak i na podażową stronę analizowanego zjawiska.

Do tej grupy należy zaliczyć jedną z najstarszych definicji turystyki społecznej, opracowaną przez Hunzikera, według którego terminem „turystyka społeczna” określa się stosunki i zjawiska w obszarze turystyki powstałe na skutek uczestnictwa

⁶ Takich jak np. Deklaracja z Manili o turystyce światowej przyjęta na światowej konferencji turystyki, która odbyła się w Manili na Filipinach w dniach od 27.09 do 10.10.1980 r. czy Deklaracja haska w sprawie turystyki, przyjęta na Międzyparlamentarnej Konferencji o turystyce zorganizowana w dniach 10-14.04.1089 r. w Hadze.

⁷ *Globalny kodeks etyczny w turystyce*, <http://www.umww.pl/pub/uploaddocs/biura-podrozy-globalny-kodeks-etyki.1260966583.pdf>.

w wyjazdach turystycznych grup społecznych słabych ekonomicznie lub w inny sposób poszkodowanych⁸.

Podobną definicję terminu „turystyka społeczna” stosuje Międzynarodowe Biuro Turystyki Społecznej (Bureau International du Tourisme Social – BITS), według którego termin „turystyka społeczna” służy do określenia „wszelkich stosunków i zjawisk wynikających z uczestnictwa w turystyce warstw społecznych o skromnych dochodach. To uczestnictwo staje się możliwe, bądź jest ułatwiane przez poprzez wyraźnie określone środki o charakterze socjalnym”⁹.

Z przytoczonych definicji wynika, że dążenie do zapewnienia udziału w turystyce wszystkim ludziom (turystyka dla wszystkich) wymaga udzielenia wsparcia mniej uprzywilejowanym grupom społecznym. Instrumentem wsparcia są środki o charakterze socjalnym. Wykorzystanie tych środków umożliwi uczestnictwo w turystyce osobom, które z różnych względów mają utrudniony do niej dostęp, to zaś pociąga za sobą konsekwencje zarówno dla turystów, jak i odwiedzanych przez nich miejscowości (ekonomiczne, społeczne, środowiskowe).

Do trzeciej grupy należy zaliczyć definicje koncentrujące się na źródłach finansowania uczestnictwa w turystyce. Należą do niej spotykane w polskiej literaturze przedmiotu definicje terminu „turystyka socjalna”. Pojawia się w związku z tym pytanie, czy terminy „turystyka socjalna” i „turystyka społeczna” to synonimy?

Termin „turystyka socjalna” był stosowany w Polsce w okresie funkcjonowania gospodarki centralnie sterowanej. Używano go do określenia tych form turystyki, które były dotowane z funduszy społecznych. W szerokim znaczeniu termin ten obejmował wszelkie źródła dofinansowania uczestnictwa w turystyce, natomiast w wąskim znaczeniu używano go do określenia dofinansowania konsumpcji turystycznej ze środków budżetu państwa (których dysponentem był FWP), zakładów pracy i związków zawodowych¹⁰. Różnice między poszczególnymi formami turystyki socjalnej sprowadzały się do tego:

- kto jest dysponentem funduszu społecznego,
- jakie są przesłanki (często uwarunkowane statutowo) dofinansowania tej czy innej grupy.

Przyjęcie dofinansowania konsumpcji jako kryterium wyodrębnienia turystyki socjalnej spośród innych form turystyki powodowało, że w definicjach pochodzących z tego okresu z reguły pomijano kwestie stymulowania rozwoju podaży usług (rozwoju bazy), przeznaczonych dla grup społecznych uczestniczących w wyjazdach turystycznych dofinansowywanych ze środków społecznych. Na marginesie należy zauważyć, że w Polsce w latach 60. i 70.XX w. baza na potrzeby turystyki

⁸ Tłumaczenie autorki. Cyt. za: L. Minnaert, R. Maitland, G. Miller, *Social tourism and its ethical foundations*, Westminster Research, <http://www.cognizantcommunication.com/>.

⁹ Cyt. za: *Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie turystyki socjalnej w Europie*, Dz.Urz. UE C/318/67, 23.12.2006, s. 69-70.

¹⁰ T. Sajewski, *Próba systematyki pojęć z zakresu turystyki socjalnej*, „Biuletyn Informacyjny” 1984, nr 2 (84), Instytut Turystyki, s. 48-52.

socjalnej (tzw. zakładowa baza wczasowa) rozwijała się bardzo dynamicznie i była znacznie większa niż baza przeznaczona dla turystyki finansowanej wyłącznie ze środków indywidualnych.

Z przedstawionej charakterystyki wynika, że w zakres pojęcia „turystyka socjalna” (zarówno w wąskim, jak i w szerokim tego słowa znaczeniu) nie pokrywa się w pełni z zakresem pojęcia „turystyka społeczna”. Przede wszystkim nie obejmował on działań mających na celu umożliwienie udziału w turystyce grupom społecznym, które z innych niż ekonomiczne powodów nie mogły w niej uczestniczyć (takich jak np. usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w bazie hotelarskiej). Ponadto z dofinansowania udziału w turystyce korzystali wszyscy pracownicy, a nie tylko osoby znajdujące się w trudnej sytuacji ekonomicznej.

Z przedstawionej z konieczności w sposób skrótowy i uproszczony charakterystyki definicji turystyki społecznej wynika, że jej istota sprowadza się do wspierania uczestnictwa w turystyce grup społecznych, które ze względów ekonomicznych lub zdrowotnych mają utrudniony do niej dostęp. Rozwój turystyki społecznej wymaga prowadzenia działań mający na celu usunięcie barier:

- ekonomicznych (brak wystarczających środków finansowych),
- architektonicznych i innych, które napotykają osoby niepełnosprawne.

Do usunięcia bariery ekonomicznej wykorzystywane są następujące instrumenty: prawne (ich przykładem jest polska ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych), finansowe (system zniżek na przejazdy turystyczne, obniżanie cen usług w okresach sezonowych), organizacyjne (organizowanie wyjazdów dla dzieci z ubogich rodzin przez różnego rodzaju stowarzyszenia i fundacje), a także działania przyczyniające się do rozwoju taniej bazy turystycznej.

Do usunięcia bariery określonej jako architektoniczna wykorzystane są przede wszystkim instrumenty prawne (ich przykładem są polskie przepisy kategoryzacyjne nakładające obowiązek dostosowania obiektów hotelarskich do potrzeb osób niepełnosprawnych).

W UE do grup społecznych napotykających bariery w dostępie do turystyki zalicza się¹¹:

- osoby w wieku od 18 do 30 lat, znajdujące się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej lub społecznej,
- rodziny borykające się z trudnościami natury finansowej lub innymi,
- osoby niepełnosprawne,
- osoby powyżej 65. roku życia, w tym emeryci i renciści, których sytuacja ekonomiczna uniemożliwia podróże, lub których onieśmialają wyzwania organizacyjne.

Turystyka społeczna wykorzystywana jest również jako narzędzie osiągnięcia celów ekonomicznych, takich jak np.:

¹¹ *Calypso Study. Final Report*, European Commission, DG Enterprise and Industry, July 2010, http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/docs/calypso/calypso_study_annexes_en.pdf.

- zmniejszenie sezonowości w turystyce,
- aktywizacja turystyczna nowych lub mniej popularnych miejscowości,
- zwiększenia zatrudnienia w turystyce,
- zwiększenie rentowności przedsiębiorstw turystycznych.

Z przedstawionych rozważań wynika, że turystyka społeczna umożliwia osiągnięcie celów zarówno społecznych, jak i ekonomicznych. Zatem podejmując decyzję o koncepcji rozwoju turystyki społecznej, należy kolejności przede wszystkim dokonać wyboru celu lub celów, które chce się osiągnąć.

3. Koncepcje turystyki społecznej

Prowadzone przez autorkę badania wykazały¹², że początków turystyki społecznej można doszukiwać się w działalności różnego rodzaju organizacji społecznych, które na przełomie XIX i XX w. organizowały wypoczynek dla dzieci pochodzących z mniej zamożnych rodzin. W kolejnych latach dawał się zaobserwować proces angażowania się w tego typu działalność kolejnych grup podmiotów, co w rezultacie doprowadziło do pojawienia się koncepcji funkcjonowania i rozwoju turystyki społecznej. Po II wojnie światowej, pod wpływem ruchów robotniczych, w rozwój turystyki społecznej zaczęły się włączać organy administracji rządowej¹³. W latach 50. działania na rzecz wspierania rozwoju turystyki społecznej nabrały rozmachu. W tym okresie powstało wiele organizacji i stowarzyszeń koordynujących te działania. W 1963 r. utworzono Międzynarodowe Biuro Turystyki Socjalnej (Bureau International du Tourisme Social – BITS) z siedzibą w Brukseli.

Rezultatem tych procesów było pojawienie się różnych koncepcji turystyki społecznej. Koncepcje te można podzielić na 3 grupy:

1) koncepcje koncentrujące się głównie na stronie popytowej (zapewnieniu całemu społeczeństwu możliwości udziału w turystyce);

2) koncepcje koncentrujące się na jej stronie podażowej (konsekwencjach dla miejscowości i regionów oraz ich mieszkańców wynikających z odwiedzania ich przez turystów korzystających z dofinansowania wyjazdów turystycznych (turystów socjalnych);

3) koncepcje uwzględniające oba wymienione podejścia.

Przykładem z pierwszej grupy jest koncepcja turystyki społecznej w krajach skandynawskich¹⁴, zgodnie z którą każdy, niezależnie od swojej sytuacji ekonomicznej i społecznej, powinien mieć możliwość wyjazdu na wakacje (turystyka dla wszystkich). Prawo do wyjazdów wakacyjnych należy zatem traktować tak jak inne prawa człowieka, a trudności w jego realizacji powinny być kompensowane działa-

¹² H. Zawistowska, wyd. cyt., s. 129-152.

¹³ Przykładami są: Francja, Włochy, Portugalia.

¹⁴ J. Haukeland, *Non-travellers. The flip side of motivation*, „Annals of Tourism Research” 1990, vol. 17, s. 172-184.

niami państwa. Cechą charakterystyczną koncepcji zaliczanych do tej grupy jest przyjęcie założenia, że należy wszystkim zapewnić dostęp do turystyki (turystyka dla wszystkich). W tym celu należy udzielać wsparcia tym grupom społecznym, które z powodów ekonomicznych, zdrowotnych lub innych nie mogą w niej uczestniczyć.

Do drugiej grupy zalicza się koncepcje koncentrujące się na stronie podażowej turystyki społecznej. Ich przykładem jest istniejący w Szwajcarii oraz we Francji system czeków wakacyjnych (zwolnione od opodatkowania czeki przeznaczone dla pracowników; można nimi płacić za dostarczone usługi turystyczne)¹⁵. Fakt, że można je wykorzystać tylko na zakup usług turystycznych, powoduje, że zapobiega się wykorzystywaniu środków przeznaczonych na dofinansowanie konsumpcji turystycznej określonych grup społecznych, do innych celów, niezwiązanych z turystyką. Czeki te odgrywają istotną rolę w ożywieniu miejscowości i regionów odwiedzanych przez „turystów socjalnych”. Czeki wakacyjne traktuje się jako „lokomotywy turystyczne gospodarki regionalnej”, ponieważ pieniądze wpływają do regionów wiejskich, gospodarstw agroturystycznych i małych, rodzinnych przedsiębiorstw hotelarskich i gastronomicznych. Warto dodać, że na początku lat 2000 również w Polsce opracowano koncepcję wprowadzenia czeków wakacyjnych, jednak nie została ona wdrożona.

Przykładem z trzeciej grupy koncepcji uwzględniających zarówno popytowa, jak i podażową stronę turystyki społecznej jest stosowany w Hiszpanii system dofinansowania z budżetu państwa wyjazdów turystycznych seniorów.

Z przedstawionych rozważań wynika, że rozwój turystyki społecznej doprowadził do wykształcenia się różnych koncepcji turystyki społecznej. Podstawą zróżnicowania jest cel prowadzonych działań. Może nim być:

- realizacja prawa do wypoczynku i turystyki,
- aktywizacja gospodarcza miejscowości turystycznych,
- realizacja obu celów, tj. usuwanie barier w dostępie do turystyki i wykorzystywanie turystyki społecznej jako narzędzia aktywizacji gospodarczej miejscowości turystycznych.

U podłoża realizowanej w Polsce – w okresie gospodarki centralnie sterowanej – koncepcji turystyki socjalnej leżało założenie, że prawo do wypoczynku należy do podstawowych praw człowieka, gwarantowanych konstytucyjnie, a obowiązkiem państwa jest umożliwienie obywatelom korzystania z tego prawa. Głównym instrumentem wykorzystywanym przez państwo do tworzenia warunków umożliwiających społeczeństwu realizację konstytucyjnego prawa do wypoczynku były w szczególności:

¹⁵ We Francji „czekami podróży” zajmuje się instytucja publiczna działająca pod nazwą Krajowa Agencja Czeków Wakacyjnych. Dofinansowanie zależy od charakteru jednostek organizacyjnych, które poprzez czeki dofinansowują konsumpcję turystyczną, R. Łazarek, *Turystyka socjalna na tle tendencji światowych*, [w:] K. Pieńkos (red.), *Konkurencyjność polskiego produktu turystycznego*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 2005, s. 75.

- instrumenty prawne (nałożenie na określone grupy podmiotów – przedsiębiorców, instytucje i organizacje – odpowiedzialności za realizację prawa do wypoczynku poszczególnych grup społecznych – pracowników, nauczycieli, spółdzielców; stworzenie warunków umożliwiających wymienionym grupom podmiotów budowę i finansowanie funkcjonowania bazy noclegowej (tzw. zakładowej bazy wczasowej), w oparciu o którą organizowano wczasy pracownicze; stworzenie warunków umożliwiających powstawanie różnego rodzaju jednostek (stowarzyszeń) ułatwiających dostęp do turystyki określonym grupom społecznym;
- organizacyjne (utworzenie Funduszu Wczasów Pracowniczych (FWP) zajmującego się organizowaniem wypoczynku dla pracowników i byłych pracowników – emerytów i rencistów);
- finansowe (rezerwowanie w budżecie państwa środków przeznaczonych na sfinansowanie lub dofinansowanie wypoczynku określonych grup społecznych, które ze względów ekonomicznych nie mogły w nim uczestniczyć; dysponentem tych środków był Fundusz Wczasów Pracowniczych; nałożenie na przedsiębiorców oraz inne podmioty zatrudniające pracowników obowiązku tworzenie funduszy socjalnych przeznaczonych m.in. na dofinansowywanie wyjazdów na wczasy oraz finansowanie zakładowej bazy wczasowej); umożliwienie wliczania kosztów działalności socjalnej w koszty działalności podmiotu.

Efektem realizacji tej koncepcji był wzrost aktywności turystycznej społeczeństwa.

Przejęcie do gospodarki rynkowej pociągnęło za sobą zmianę roli państwa w turystyce (państwo przestało być odpowiedzialne za tworzenie warunków umożliwiających społeczeństwu udział w turystyce), co spowodowało, że turystyka socjalna stopniowo zaczęła tracić dominującą pozycję w gospodarce turystycznej w Polsce.

4. Czynniki mające wpływ na rozwój turystyki społecznej

Dokonanie oceny możliwości i kierunków rozwoju turystyki społecznej w Polsce wymaga uwzględnienia czynników wpływających na jej funkcjonowanie i rozwój. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- możliwości i ograniczenia wynikające z członkostwa Polski w UE;
- wielość i różnorodność podmiotów zaangażowanych pośrednio lub bezpośrednio w rozwój turystyki społecznej;
- doświadczenia wynikające z realizacji koncepcji turystyki socjalnej w okresie funkcjonowania w Polsce gospodarki centralnie sterowanej;
- prawne ramy prowadzenia działalności w obszarze turystyki społecznej;
- trendy na światowym i europejskim rynku turystycznym.

Charakterystyka poszczególnych grup czynników umożliwi ocenę ich znaczenia dla rozwoju turystyki społecznej w Polsce.

Odnosząc się do pierwszej grupy czynników, należy stwierdzić, że możliwość oddziaływania UE na rozwój turystyki społecznej w krajach członkowskich uzależ-

niona jest od rodzaju i zakresu kompetencji przyznanych przez Traktaty założycielskie organom UE w tym obszarze.

Analiza traktatów prowadzi do wniosku, że turystyka (której turystyka społeczna jest elementem) nie należy do obszarów, w stosunku do których UE przysługują „kompetencje wyłączne” lub „kompetencje dzielone”, a jedynie kompetencje do prowadzenia działań w tym obszarze. To oznacza, że decyzje o celach turystyki społecznej i narzędziach ich realizacji należą do państw członkowskich. Rezultatem tego stanu rzeczy jest zarówno wielość oraz różnorodność modeli turystyki społecznej w państwach członkowskich UE, jak i prowadzonych w ich ramach działań.

Przyznanie UE możliwości prowadzenia działań w obszarze turystyki umożliwia pozyskiwanie środków z budżetu UE na realizację przedsięwzięć wspierających rozwój turystyki społecznej w państwach członkowskich. Ich przykładem jest realizowany od 2009 r. program Calypso, którego celem jest nie tylko pomoc państwom członkowskim w usuwaniu barier w dostępie do turystyki, ale także zwrócenie ich uwagi na możliwość wykorzystania turystyki społecznej do osiągnięcia takich celów gospodarczych, jak: wydłużenie sezonu turystycznego, ożywienie gospodarki lokalnej czy tworzenie miejsc pracy. W ramach realizacji tego programu prowadzono w szczególności takie działania, jak:

- powołanie grupy ekspertów składającej się z interesariuszy sektora publicznego i prywatnego, wspierającej Komisję Europejską we wdrażaniu programu Calypso;
- organizowanie warsztatów i konferencji mających na celu podniesienie poziomu wiedzy i świadomości na temat turystyki społecznej;
- opracowanie projektu ogólnoeuropejskiej sieci pozasezonowej wymiany turystycznej;
- przeprowadzenie badań, których tematem była: „Wymiana turystyczna w Europie: Zwiększanie zatrudnienia, rozpowszechnianie wydłużania sezonu, wzmocnienie obywatelstwa europejskiego i poprawy regionalnych/lokalnych gospodarek poprzez rozwój turystyki socjalnej”. Ich celem była identyfikacja i upowszechnianie dobrych praktyk w obszarze turystyki społecznej, a także przedstawienie propozycji odnośnie do możliwości zwiększenia wymiany w obszarze turystyki społecznej między państwami członkowskimi. Uzyskane wyniki opublikowano w raporcie końcowym¹⁶, którego częścią jest katalog dobrych praktyk w odniesieniu do poszczególnych grup docelowych. Zamieszczone w raporcie informacje pozwalają na uzyskanie obrazu turystyki społecznej w państwach członkowskich UE i wnioskowania co do tendencji jej dalszego rozwoju.

Kolejnymi czynnikami mającymi znaczenie dla turystyki społecznej są wielość i różnorodność podmiotów zainteresowanych ich jej rozwojem. Do najważniejszych należy zaliczyć następujące:

¹⁶ *Calypso Study...*

- Międzynarodowe Biuro Turystyki Społecznej (Bureau International du Tourisme Social – BITS). Jest to międzynarodowa organizacja *non-profit*,¹⁷ której celem jest promowanie dostępu do wypoczynku, wakacji i turystyki dla jak największej liczby ludzi, a w szczególności młodzieży, rodzin, seniorów i osób niepełnosprawnych. Organizacja ta zajmuje się zbieraniem i rozpowszechnianiem informacji na temat turystyki społecznej, prowadzi badania i upowszechnia ich wyniki, organizuje warsztaty, konferencje, kongresy (w tym Światowe Kongresy Turystyki Społecznej);
- organy Unii Europejskiej. Od wielu lat turystyka społeczna znajduje się w kręgu zainteresowania organów UE, a w szczególności Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego oraz Komitetu Społeczno-Ekonomicznego. Zewnętrznym wyrazem tego zainteresowania są dokumenty prezentujące stanowisko UE w kluczowych sprawach dotyczących turystyki społecznej, inicjowanie i finansowanie badań oraz publikowanie i rozpowszechnianie ich wyników, tworzenie struktur wspierających rozwój turystyki społecznej. O działaniach prowadzonych przez Komisję Europejską była mowa wyżej. Warto również wspomnieć o działaniach Komitetu Społeczno-Ekonomicznego, który wydał opinię na temat turystyki społecznej w Europie;
- administracja rządowa. Do tej grupy należy zaliczyć nie tylko organy odpowiedzialne za wytyczanie i realizację polityki turystycznej, ale również organy odpowiedzialne za określanie i realizację polityki społecznej. Jak wykazały prowadzone badania, zainteresowanie organów administracji rządowej w państwach członkowskich UE rozwojem turystyki społecznej jest zróżnicowane¹⁸;
- pracodawcy i pracownicy. W krajach Europy Środkowej i Wschodniej wpieranie przez pracodawców uczestnictwa w wyjazdach turystycznych ma długą tradycję. W Polsce obowiązują regulacje prawne, nakładające na pracodawców obowiązek tworzenia zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, przeznaczonego na cele socjalne, a w tym na dofinansowanie wyjazdów turystycznych;
- wyspecjalizowane jednostki utworzone dla osiągnięcia określonych celów związanych z organizacją turystyki społecznej. Ich przykładami są działający niegdyś w Polsce Fundusz Wczasów Pracowniczych czy też działająca we Francji Narodowa Agencja Czeków Podróżnych;
- przedsiębiorstwa świadczące usługi turystyczne. Przeprowadzone badania pokazują, że obsługa uczestników turystyki społecznej wykorzystywana jest przez przedsiębiorców turystycznych dla realizacji celów ekonomicznych i marketingowych (promocja)¹⁹;

¹⁷ Polska jest członkiem tej organizacji.

¹⁸ *Calypso Study...* Więcej na ten temat w: E. Górka, *Turystyka społeczna jako forma aktywizacji rynków turystycznych na przykładzie programów turystyki społecznej w Hiszpanii*, „Oeconomia” 2010, nr 9 (4).

¹⁹ *Calypso Study...*

- ostatnią grupą są różnego rodzaju stowarzyszenia, instytucje i jednostki w różnym zakresie zaangażowane w organizację turystyki społecznej (np. Kościół, PTTK, organizacje młodzieżowe).

Wielość i różnorodność podmiotów, w różnym zakresie zaangażowanych w organizację i obsługę turystyki społecznej, wskazują na istnienie potrzeby stworzenia platformy wymiany informacji między poszczególnymi grupami interesariuszy, pomocy w nawiązywaniu współpracy, wytyczania kierunków rozwoju turystyki społecznej.

Dokonując oceny możliwości i kierunków rozwoju turystyki społecznej w Polsce, należy również uwzględnić doświadczenia „historyczne”, a w szczególności konsekwencje realizacji w okresie gospodarki centralnie sterowanej koncepcji „turystyki socjalnej”. Zdaniem autorki realizacja tej koncepcji doprowadziła do trwałej zmiany w podejściu społeczeństwa do turystyki. Potrzeba wyjazdów turystycznych staje się powszechnie odczuwaną potrzebą społeczną. Jednakże możliwość jej zaspokojenia niekiedy napotyka bariery ekonomiczne lub zdrowotne. Pojawia się pytanie, na kim ciąży odpowiedzialność za prowadzenie działań mających na celu usuwanie tych barier? Odpowiadając na tak sformułowane pytanie, należy w szczególności uwzględnić zapisy:

- 1) Traktatów założycielskich,
- 2) Konstytucji RP.

Członkostwo Polski w UE wiąże się z koniecznością respektowania celów i zasad określonych w Traktatach założycielskich. Zgodnie z art. 3 ujednoliconej wersji Traktatu o funkcjonowaniu UE²⁰ jednym z podstawowych celów UE jest utworzenie rynku wewnętrznego respektującego zasady społecznej gospodarki rynkowej. Konieczność respektowania zasad społecznej gospodarki rynkowej obliguje organy UE i państwa członkowskie do podejmowania działań – w szczególności działań prawnych – ograniczających negatywne skutki społeczne funkcjonowania mechanizmów rynkowych lub im zapobiegających. Do takich należy zaliczyć działania mające na celu usuwanie barier w dostępie do turystyki.

Również Konstytucja RP w art. 20 stanowi, że „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”²¹. Artykuł ten obliguje organy państwowe do podejmowania działań, których celem jest zapewnienie sprawiedliwości społecznej. Do takich należy zaliczyć działania w sferze turystyki społecznej. Tym samym należy uznać, że odpowiedzialność za rozwój turystyki społecznej ponoszą organy administracji rządowej. Do nich zatem należy wybór koncepcji jej rozwoju, określanie celów i narzędzi ich realizacji.

Podjmując decyzję o wyborze koncepcji turystyki społecznej, należy w pierwszej kolejności określić cele jej rozwoju oraz instrumenty ich realizacji. Autorka

²⁰ Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C 83, 30.03.2010.

²¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r., DzU z 1997 r. nr 78, poz. 483 z późn. zm.

opowiada się za wariantem mieszanym, co oznacza, że wspieranie uczestnictwa w turystyce grup, które ze względów ekonomicznych lub zdrowotnych mają utrudniony dostęp do turystyki, powinno służyć osiągnięciu takich celów ekonomicznych, jak wydłużenie sezonu turystycznego, aktywizacja turystyczna mniej znanych miejscowości, zwiększenie zatrudnienia w turystyce. Realizacja tak określonych zadań wymaga prowadzenia na wszystkich szczeblach działań zachęcających przedsiębiorców do większego angażowania się w obsługę turystyki społecznej poprzez przygotowywanie oferty dostosowanej do potrzeb i oczekiwań poszczególnych grup docelowych. Przykładem takich działań są konferencje, seminaria czy warsztaty mające na celu poniesienie świadomości gospodarczego znaczenia turystyki społecznej. Dodatkowe korzyści może przynieść włączenie się w międzynarodową wymianę.

Wielość i różnorodność podmiotów zaangażowanych w rozwój turystyki krajowej wymagają prowadzenia również na szczeblu krajowym działań mających na celu ułatwienie dostępu do poszukiwanych informacji i ich wymianę. Stworzenie krajowej platformy internetowej poświęconej turystyce społecznej, zawierającej informacje o możliwości dostępu do podobnych platform w krajach członkowskich UE, ułatwiłoby dostęp do informacji podmiotom zaangażowanym w obsługę turystyki społecznej.

5. Wnioski

1. Pojęcie „turystyka społeczna” jest pojęciem szerszym niż funkcjonujące w okresie gospodarki rynkowej pojęcie „turystyka socjalna”. Określa się nim działania mające na celu usunięcie barier w dostępie do turystyki osób, które nie mogą w niej uczestniczyć ze względów ekonomicznych lub zdrowotnych oraz skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe dla miejscowości odwiedzanych przez te grupy społeczne.

2. Trwałym efektem dynamicznego rozwoju turystyki socjalnej w Polsce w okresie gospodarki centralnie sterowanej był wzrost aktywności turystycznej społeczeństwa, co w rezultacie doprowadziło do tego, że potrzeba uczestnictwa w wyjazdach turystycznych jest powszechnie odczuwana.

3. Zarówno w Polsce, jak i w UE podstawę ustroju gospodarczego stanowi społeczna gospodarka rynkowa, zgodnie z którą państwo podejmuje działania mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych skutków gospodarki rynkowej w sferze społecznej. Usuwanie barier w dostępie do turystyki stanowi instrument umożliwiający osiągnięcie tego celu w obszarze turystyki.

4. Organy administracji (wszystkich szczebli) mają nie tylko prawo, ale i obowiązek prowadzenia działań wspierających rozwój turystyki społecznej.

5. Turystyka społeczna umożliwia osiągnięcie celów nie tylko społecznych, ale i ekonomicznych.

6. Prowadzenie na szczeblu UE działań mających na celu zachęcanie państw członkowskich do wykorzystywania turystyki społecznej do osiągnięcia celów spo-

lecznych i ekonomicznych jest argumentem przemawiającym za wprowadzeniem tej koncepcji również i w Polsce.

7. Dla osiągnięcia wymienionych celów zasadne stają się:

a) włączenie turystyki społecznej do polityki turystycznej oraz do polityki społecznej;

b) uświadamianie korzyści społecznych i ekonomicznych, jakie przynosi rozwój turystyki społecznej przedsiębiorcom i regionom; zachęcanie przedsiębiorców do przygotowania oferty dostosowanej do potrzeb i oczekiwań poszczególnych grup docelowych (seniorów, młodzieży, osób niepełnosprawnych, rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej);

c) upowszechnianie dobrych praktyk;

d) ułatwienie dostępu do informacji (platforma internetowa).

8. Dodatkowe korzyści społeczne i gospodarcze może przynieść włączenie się przez Polskę w ogólnoeuropejską sieć pozasezonowej wymiany turystycznej.

Literatura

- Górska E., *Turystyka społeczna jako forma aktywizacji rynków turystycznych na przykładzie programów turystyki społecznej w Hiszpanii*, „Oeconomia” 2010, nr 9 (4).
- Haukeland J., *Non-travelers. The flip side of motivation*, „Annals of Tourism Research” 1990, vol. 17, s. 172-184.
- Łazarek R., *Turystyka społeczna na tle tendencji światowych*, [w:] K. Pieńkos (red.), *Konkurencyjność polskiego produktu turystycznego*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 2005.
- Minnaert L., Maitland R., Miller G., *Social tourism and its ethical foundations*, Westminster Research, <http://www.cognizantcommunication.com/>.
- Sajewski T., *Próba systematyki pojęć z zakresu turystyki społecznej*, „Biuletyn Informacyjny” 1884, nr 2 (84), Instytut Turystyki, s. 48-52.
- Zawistowska H., *Koncepcja turystyki społecznej*, [w:] redaktor? *Z zagadnień rozwoju turystyki*, Zeszyty Naukowe nr 26/2009, Uczelnia Warszawska im Marii Skłodowskiej –Curie, Warszawa 2009, s. 129-152.

Materiały źródłowe

<http://www.mop.pl/html/index1.html>.

Calypso Study. Final Report, European Commission, DG Enterprise and Industry, July 2010, http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/docs/calypso/calypso_study_annexes_en.pdf.

Konwencja nr 52 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca corocznych płatnych urlopów, <http://www.mop.pl/doc/html/konwencje/k052.html>.

Powszechna deklaracja praw człowieka, http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf.

Globalny kodeks etyczny w turystyce, <http://www.umww.pl/pub/uploaddocs/biura-podrozy-globalny-kodeks-etyki.1260966583.pdf>.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie turystyki społecznej w Europie, Dz. Urz. UE C 318/67, 23.12.2006.

The Different Concepts of Social Tourism: Evaluation of Supply of Demand, Directorate General XXIII, Tourism Unit, Brussels 1993.

Wersja skonsolidowana Traktatu o UE, Dz.Urz. UE C83/13, 30.03.2010.

POSSIBILITIES AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF SOCIAL TOURISM IN POLAND

Summary: In the article the author has evaluated possibilities and directions of development of social tourism in Poland. The realization of that objective required clarification what is meant by “social tourism”, what is its definition and what are its goals and through which instruments they can be achieved. The analysis of the concepts of social tourism enables to show that the need for tourist travels is commonly felt a social need, fulfilling which allows not only to realize social goals, but also economic ones. However, fulfilling this need faces health or economic barriers, which raises the question who is responsible for their removal. The analysis of the Treaty on the Functioning of the EU and the Constitution of the Republic of Poland enabled the author to prove that in both the EU and Poland economic system is based on the social market economy, according to which the state takes measures to eliminate or reduce the negative effects of the market economy in the social sphere. The removal of barriers in the access to tourism is the instrument for realization of this objective in the area of tourism. This means that the government bodies at all levels have not only the right but the obligation to carry out activities to support the development of social tourism. The purpose of these actions should not be only the removal of access-barriers to tourism, but also achieving economic goals such as combating seasonality, activation of the lesser-known tourist towns, improvement of the financial results of tourism enterprises.

Keywords: social tourism, definition of social tourism, concepts of social tourism, social market economy.